

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เกี่ยวกับกรณีธุรกิจเครือข่าย

4.1 วิเคราะห์ปัญหาการขายสินค้าในธุรกิจเครือข่ายตามพระราชบัญญัติขายตรงและ ตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

จากการศึกษาพบว่า สินค้าตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 หมายความว่าสิ่งของที่ผลิตหรือมีไว้เพื่อขาย¹ จากความหมายดังกล่าวเห็นได้ว่า สินค้าในธุรกิจเครือข่ายนั้นมีหลายประเภท เช่น ครีม อาหารเสริม น้ำดื่ม เป็นต้น ซึ่งทุกประเภทจะต้องผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การวางแผนการขายสินค้า กล่าวคือ มีการอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวสินค้า เพื่อให้ผู้ขายทำการตลาดหรือขายสินค้านั้นได้อย่างถูกต้อง

การขายสินค้าในธุรกิจเครือข่ายนั้น หากมีการวางแผนการขายสินค้าเหมือนธุรกิจทั่วไป การขายสินค้าดังกล่าวก็ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ที่เป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการขายสินค้าในธุรกิจเครือข่ายนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการขายสินค้าที่ไม่ถูกต้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือสินค้าไม่ถูกต้องตามที่ได้มีการโฆษณา ส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้คือ

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับเอกสารซื้อขายสินค้าตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545² จากการศึกษพบว่า กฎหมายฉบับดังกล่าวในมาตรา 30 มาตรา 31 และมาตรา 32 ได้กำหนดให้ผู้ขายหรือสมาชิกในธุรกิจเครือข่าย หากมีการซื้อขายสินค้าทุกๆ ครั้งจะต้องมีเอกสารการซื้อขาย ซึ่งเอกสารดังกล่าวจะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับ

- 1) รายละเอียดตามมาตรา 30
- 2) กำหนดเวลาสถานที่และวิธีการในการชำระหนี้
- 3) สถานที่และวิธีการในการส่งมอบสินค้าหรือบริการ
- 4) วิธีการเลิกสัญญา

¹ พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545. มาตรา 3.

² พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545. มาตรา 30 มาตรา 31 และมาตรา 32.

5) วิธีการคืนสินค้า

6) การรับประกันสินค้า

7) การเปลี่ยนสินค้าในกรณีมีความชำรุดบกพร่อง

หากไม่เป็นไปตามรายละเอียดดังกล่าว ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคสินค้าดังกล่าวมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหรือไม่รับสินค้านั้นได้

อย่างไรก็ตาม ปัญหาไม่ได้อยู่ที่รายละเอียดของการทำเอกสารการซื้อขาย แต่อยู่ที่ข้อเท็จจริงของการได้มาซึ่งรายละเอียดของเอกสารการซื้อขายดังกล่าว กล่าวคือ เหตุใดการซื้อขายสินค้าในธุรกิจเครื่องสำอางนั้น ผู้ขายหรือสมาชิกสามารถขายสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ธุรกิจดังกล่าวมีข่าวโด่งดังและมีการฟ้องร้องกันเกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้ง และไม่เป็นไปตามเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในเอกสารการซื้อขาย ทั้งที่มีกฎหมายกำหนดให้เอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดได้ นอกจากนั้นในทางปฏิบัติยังพบว่าบุคคลดังกล่าวยังไม่ได้รับโทษ ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหาย และเกิดความเสียหายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยที่ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวไม่หมดไปจากประเทศไทย ทั้งที่มีกฎหมายเอาผิดแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอาง ดังนี้

1) ราคาของสินค้าดังกล่าวคือ ในธุรกิจเครื่องสำอางส่วนใหญ่พยายามลดต้นทุนและภาระที่ตนต้องรับผิดชอบตั้งแต่ค่าใช้จ่ายสำหรับผลิตภัณฑ์รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น คนงาน เวลา เป็นต้น ส่งผลให้สินค้าดังกล่าว บางกรณีไม่ได้มาตรฐานตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งคำว่าไม่ได้มาตรฐานนั้น กว่าจะเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์ บางกรณีส่งผลเสียแก่ผู้บริโภคจนไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ผู้บริโภคบางคนถึงขั้นเป็นโรคประจำตัว เนื่องจากกินอาหารเสริมที่ไม่ได้คุณภาพเข้าไป ฯลฯ จึงเกิดประเด็นว่า เหตุใดจึงไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าก่อน กรณีนี้จากการศึกษาพบว่า ในทางปฏิบัติวิตามินหรืออาหารเสริมบางชนิด ผู้ขายหรือผู้ประกอบการเลือกใช้ส่วนผสมที่ด้อยคุณภาพบางส่วน ซึ่งเป็นการยากแก่การตรวจสอบ เนื่องจากโดยภาพรวมแล้ว ส่วนผสมส่วนใหญ่ได้คุณภาพตามที่แจ้งไว้ จึงเป็นที่มาของราคาสินค้าที่มีราคาถูก หรือราคาสินค้าเป็นไปตามราคาตลาด แต่คุณภาพของสินค้าลดลง จึงทำให้สินค้าในธุรกิจเครื่องสำอางขายได้อย่างต่อเนื่อง

2) การจัดจำหน่ายในธุรกิจเครื่องสำอาง ผู้ขายจะทำหน้าที่ในการจำหน่ายและขายสินค้า โดยมีหลักเกณฑ์ในการกระจายสินค้าที่พิจารณาถึงความสะดวกสบายในการรับบริการการส่งมอบสู่ลูกค้าสถานที่และเวลาในการส่งมอบกล่าวคือ เน้นความสะดวกสบายของลูกค้าเป็นสำคัญ ส่งผลให้การขายสินค้าในธุรกิจเครื่องสำอางยังเกิดขึ้นและดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้ขายหรือผู้ประกอบการสามารถขายสินค้าหรือกระจายสินค้าสู่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้อย่างตรงจุดยอดขายจึงมีอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีข่าวเสียหายในเรื่องธุรกิจเครื่องสำอางก็ตาม

3) การตลาดนโยบายของรัฐกิจเครือข่ายเน้นอธิบายตัวสินค้าให้ผู้บริโภคในลักษณะที่เรียกว่า “ตัวต่อตัว” และทำการโฆษณาชวนเชื่อ ยกตัวอย่าง นำผู้ที่ใช้แล้วมาขายสินค้าต่อ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และให้ผู้บริโภคเข้าใจในสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังอาศัยเครื่องมือที่แตกต่างกันในการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย การขายโดยใช้พนักงาน และการตลาดทางตรง ฯลฯ ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลเสียทำให้ผู้บริโภคไม่มีสิทธิเลือกสินค้า บางกรณีซื้อสินค้าด้วยความสงสัยหรือถูกบังคับด้วยวิธีการทางอ้อม จึงส่งผลให้การขายสินค้าในธุรกิจเครือข่าวนั้นดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง

4) ตราของสินค้า เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าตัวนั้นจากธุรกิจเครือข่าย เนื่องจากผู้บริโภคจะรับรู้ถึงคุณภาพของสินค้าจากตราสินค้าโดยรับรู้จากเครื่องมือการสื่อสารการตลาด เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือการจัดกิจกรรมพิเศษ ฯลฯ ทำให้ผู้บริโภคเห็นความแตกต่างของสินค้าและตราสินค้าและเป็นเหตุผลให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า หากผู้บริโภคมีความภักดีต่อตราสินค้าในระดับสูงผู้บริโภคมักมีการซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการเลิกสัญญาตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545³ เห็นได้ว่า กฎหมายฉบับดังกล่าวตามมาตรา 34 มาตรา 35 และมาตรา 36 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเลิกสัญญาที่เกิดจากเอกสารการซื้อขายผิดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองผู้บริโภค หากเกิดกรณีเอกสารการซื้อขายไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้บริโภคหรือซื้อสินค้านั้นก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายฉบับดังกล่าวจะให้ความคุ้มครองผู้บริโภคไว้ โดยให้ผู้บริโภคใช้สิทธิเลิกสัญญาซึ่งต้องเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1) ส่งคืนสินค้าไปยังผู้จำหน่ายอิสระตัวแทนขายตรงหรือผู้ประกอบการขายตรงในกรณีการขายตรงหรือส่งคืนสินค้าไปยังผู้ประกอบการธุรกิจตลาดแบบตรงในกรณีตลาดแบบตรง

2) เก็บรักษาสินค้าไว้ตามสมควรภายในระยะเวลาสี่สิบเอ็ดวันนับแต่วันที่ใช้สิทธิเลิกสัญญาเว้นแต่สินค้านั้นเป็นของเสียหายโดยสภาพไม่อาจเก็บรักษาได้ภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้เก็บรักษาตามเวลาและวิธีการอันควรแก่สภาพเมื่อพ้นกำหนดนั้นแล้วผู้บริโภคจะเก็บรักษาสินค้านั้นไว้หรือไม่ก็ได้

เห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติพบว่า ส่วนใหญ่แล้วลูกค้าหรือผู้บริโภคมักจะจ่ายค่ามัดจำไปแล้ว และเมื่อเกิดการผิดสัญญามักจะเกิดขึ้นหลังจากธุรกิจเครือข่าวนั้นอยู่ในภาวะกำลังปิดกิจการหรือภาวะทางด้านการเงินขัดข้อง ส่งผลให้บางกรณีไม่สามารถเรียกค่าเสียหายหรือเงินคืนได้หรือการที่จะเรียกคืนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

³ พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545. มาตรา 34 มาตรา 35 และมาตรา 36.

จากที่กล่าวมาทั้งข้างต้น เกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับเอกสารซื้อขายสินค้าตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่า แม้ว่าพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 จะกำหนดให้มีการทำเอกสารการซื้อขายสินค้า และกำหนดให้มีการเลิกสัญญาซื้อขายสินค้าได้ หากสินค้าไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขต่างๆ ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสัญญา แต่การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคหรือผู้ซื้อสินค้าจากธุรกิจเครือข่ายก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับราคาหรือคุณภาพสินค้า และแบรนด์ได้ ดังนั้น ปัญหาว่า เหตุใดยังมีการซื้อขายสินค้าอยู่เป็นประจำ ทั้งที่มีการเลิกสัญญากันหรือเป็นประเด็นพิพาทกันอยู่บ่อยๆ ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับราคาของสินค้าและแบรนด์ของสินค้าที่สร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค ทำให้ทั้งที่บุคคลหลายคนหรือบุคคลบางกลุ่มยังมีความต้องการในสินค้าของธุรกิจเครือข่ายดังกล่าว นอกจากนั้น หากเกิดกรณีการบอกเลิกสัญญาขึ้น ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในช่วงธุรกิจประสบปัญหา แม้ว่าเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็เป็นการยากที่จะเรียกค่าเสียหายได้

4.2 วิเคราะห์ปัญหาการหาสมาชิกในธุรกิจเครือข่ายตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการดำเนินธุรกิจเครือข่ายนั้น หลักๆ มี 2 กรณี คือ (1) ขายสินค้า และ (2) ชักชวนคนมาสมัครเป็นสมาชิก หรือในภาษาผู้ที่ทำธุรกิจขายตรงจะเรียกว่า สร้างองค์กร (Organization) หรือสร้างทีมงาน (Team) ในอดีตรูปแบบการขายสินค้าหรือชักชวนคนในธุรกิจขายตรงจะเป็นลักษณะ door – to – door sales โดยผู้จำหน่ายอิสระหรือที่บางคนเรียกว่า ตัวแทนขายจะเดินทางไปตามบ้านหรือสถานที่ทำงานของลูกค้าเพื่อสาธิตสินค้า เสนอขายสินค้า เสนอแผนธุรกิจและชักชวนให้สมัครสมาชิก หรือมีการนัดกันเป็นกลุ่ม จึงเป็นที่มาของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองตัวแทนหรือผู้ขายสินค้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัญหาการดำเนินกิจการให้เป็นไปตามแผนการจ่ายผลตอบแทนของคนที่ได้ยื่นต่อ นายทะเบียนจากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรงพ.ศ. 2545 มาตรา 21 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายต้องดำเนินกิจการให้เป็นไปตามแผนการจ่ายผลตอบแทนของคนที่ได้ยื่นต่อ นายทะเบียน กล่าวคือต้องไม่กำหนดให้ผู้ขายหรือตัวแทนของคนที่ไม่ใช่ลูกจ้าง ได้รับผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักจากการรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการประกอบธุรกิจขายตรงส่วนผลตอบแทนที่เป็นรายได้หลักของผู้ขายหรือตัวแทนที่ไม่ใช่ลูกจ้างให้ขึ้นอยู่กับ การขายสินค้าแก่ผู้บริโภค รวมไปถึงการซื้อเพื่อการใช้หรือบริโภคเอง นอกจากนั้นผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายต้องไม่บังคับให้ผู้จำหน่ายอิสระซื้อสินค้าไม่ชักจูงให้ผู้จำหน่ายอิสระซื้อสินค้าในปริมาณ

มากเกินไปอย่างไม่สมเหตุผล และการคิดคำนวณการจ่ายผลตอบแทนที่ตรงต่อความเป็นจริงหรือเป็นไปได้จริงและอย่างเปิดเผยชัดเจน⁴

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ หากพิจารณาข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายจะให้ผลตอบแทนแก่ผู้ขายหรือตัวแทนของตนจากการหาสมาชิกมาเพิ่มเติม เนื่องจากส่วนใหญ่แล้ว ธุรกิจเครือข่ายที่มีในประเทศไทย ซึ่งมีหลายประเภท เช่น บริษัทที่ขายอาหารเสริมลดน้ำหนัก ครีม เครื่องสำอาง เป็นต้น แม้ว่าธุรกิจหรือกิจการเหล่านั้น จะได้จดทะเบียนในรูปแบบของบริษัทที่มีเป้าหมายเพื่อขายสินค้าดังที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น แต่การดำเนินการที่แท้จริงการขายสินค้าก็ไม่ใช่เป้าหมายหลักเท่าใดนัก ยกตัวอย่างเช่น บริษัทขายตรง ก. ให้ผู้ขายหรือตัวแทนของตนไปขายอาหารเสริมลดความอ้วน แต่ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติพบว่า ผู้ขายดังกล่าวจะไปพูดโน้มน้าวให้ผู้บริโภคสมัครสมาชิกกับตนก่อน ส่วนจะซื้อสินค้าหรือไม่ค่อยตกลงกันอีกที และการสมัครสมาชิกจะอ้างเหตุผลหรือประโยชน์ โฆษณาชวนเชื่อ ทำให้ผู้บริโภคสมัครสมาชิก ฯลฯ ซึ่งในประเด็นนี้ เห็นได้ว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะสมัครสมาชิกเอง ซึ่งเกิดจากความเชื่อ เชื่อมั่นในตัวบริษัท เนื่องจากการที่บริษัทดังกล่าวได้มีจดทะเบียนตามกฎหมาย หรือเชื่อว่าจะได้ประโยชน์ในภายภาคหน้าจากคนขาย ฯลฯ จึงส่งผลให้แม้ว่าพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 จะกำหนดความผิดเกี่ยวกับการกระทำที่เข้าข่ายตามมาตรา 21 ไว้ก็ตาม ก็หาทำให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างแท้จริงไม่ เนื่องจากส่วนใหญ่แล้ว การกระทำความผิดมักเกิดจากความสมัครใจเอง

2) ปัญหาการเสนอขายสินค้าเพื่อชักจูงให้สมัครสมาชิก จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 26 ที่ได้กำหนดให้การเข้าไปติดต่อเพื่อเสนอขายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภคหรือของผู้อื่นหรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานที่ประกอบการค้าเป็นปกติธุระของผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรงจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บริโภคหรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นก่อนและต้องไม่กระทำการอันเป็นการรบกวนหรือก่อให้เกิดความรำคาญแก่บุคคลดังกล่าวในการนี้ผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรงต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนและบัตรประจำตัวผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรง ซึ่งออกโดยผู้ประกอบธุรกิจขายตรงด้วย จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ เห็นได้ว่า กฎหมายที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเกี่ยวกับเรื่องขายตรง ได้เน้นเรื่องการขายสินค้าที่ผู้ขายต้องให้ความสำคัญกับผู้บริโภค กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอขายสินค้า มารยาทในการขาย ตลอดจนสถานที่ที่จะทำการขาย หรือไปเสนอขายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคนั้น ผู้ขายต้องขออนุญาตหรือไม่กระทำการอันเป็นการรบกวนผู้บริโภค

⁴ พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545. มาตรา 21.

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นดังกล่าวพบว่า ในทางปฏิบัตินั้น ผู้ขายสินค้าส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเป็นการขายสินค้าที่ต่างจังหวัด ผู้ขายจะไปถึงหน้าบ้านของผู้บริโภค กดกริ่ง เพื่อทำการเสนอขายสินค้านั้นและส่วนใหญ่มักมีเจตนาแอบแฝงด้วยการหาสมาชิกเพิ่ม ซึ่งหากพิจารณาหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้เน้นในเรื่องของการห้ามบงกชผู้บริโภค ซึ่งหากพิจารณาการกระทำที่ผู้ขายตรงทำ ส่วนใหญ่มักเข้าข่ายการบงกช นอกจากนี้ ในข้อเท็จจริงที่ปรากฏบ่อย ๆ คือ ผู้ขายตรงมักจะออกอุบายหรือพยายามใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคสมัครสมาชิก และเสนอส่วนลด เช่น ของแถม หรือยอดส่วนลดในการสั่งซื้อสินค้า และมักใช้อุบายว่า การสมัครสมาชิกไม่มีผลอะไรไม่ก่อให้เกิดผลเสียแต่อย่างใด ซึ่งเจตนาที่แท้จริงแล้ว ผู้บริโภคต้องการได้ยอดจากการสมัครสมาชิกดังกล่าว เหตุการณ์นี้ผู้บริโภคบางคนสมัครสมาชิกให้ด้วยความเกรงใจ สงสาร หรือเห็นใจ ซึ่งกรณีดังกล่าวมักเข้าหลักเกณฑ์ในเรื่องการบงกช แต่ปัญหาคือ หากไม่มีบุคคลใดร้องเรียน ก็ไม่สามารถที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ นอกจากนั้นตัวผู้บริโภคเองก็อยากจะรับฟังสินค้ารวมถึงขั้นตอนการสมัครสมาชิกเพื่อเป็นตัวแทนขายสินค้า โดยส่วนใหญ่จึงเป็นการสมัครใจของผู้บริโภคนั่นเอง แต่พอมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น เหตุดังกล่าวจึงไม่สามารถเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดนั้นได้

3) ปัญหาการสมัครสมาชิกทางเว็บไซต์ จากการศึกษาพบว่า ธุรกิจเครือข่ายในประเทศไทย ได้มีการปรับตัวเข้าสู่รูปแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น แต่ก็ยังคงเห็นความไม่มั่นใจในผลทางกฎหมายจากการดำเนินธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้บางกระบวนการยังคงมีการทำในรูปกระดาษควบคู่ไปกับการดำเนินการทางอิเล็กทรอนิกส์ แม้ว่าในความเป็นจริงจะมีกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ออกมาบังคับใช้และรองรับผลทางกฎหมายของธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์แล้วก็ตาม เช่นการรับสมัครสมาชิกทางเว็บไซต์ สมาชิกสามารถกรอกรายละเอียดส่วนตัวพร้อมชำระเงินออนไลน์เพื่อสมัครเป็นสมาชิกได้ด้วยตนเองผ่านทางเว็บไซต์ของผู้ประกอบการ และระบบของผู้ประกอบการก็จะมีการแจ้งหมายเลขสมาชิกให้ผู้สมัครทราบทางอีเมล ซึ่งเมื่อพิจารณาในทางกฎหมายก็ถือว่าการสมัครเป็นสมาชิกมีความสมบูรณ์แล้ว หรือเรียกได้ว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้ว แต่ด้วยความไม่มั่นใจว่าหากมีคดีความ

อย่างไรก็ตาม การใช้เว็บไซต์หรืออินเทอร์เน็ตเพื่อสนับสนุนการทำธุรกิจเครือข่ายตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น บ่อยครั้งที่พบว่าผู้ประกอบการหรือผู้จำหน่ายอิสระบางรายมีการใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้องและสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นการลงโฆษณาธุรกิจหรือสินค้าโดยกล่าวสรรพคุณเกินจริง การลงข้อความเชิญชวนให้มาทำธุรกิจเครือข่ายโดยมีการรับประกันรายได้ว่าจะมีรายได้เท่านั้นเท่านี้ต่อเดือน หรือการลงข้อความในทำนองรับสมัครงาน

ทำให้ผู้เข้ามาอ่านเข้าใจผิดว่าเป็นการรับสมัครเป็นพนักงานบริษัท สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการกระทำที่ผิดจรรยาบรรณธุรกิจเครือข่าย แต่ดูเหมือนว่าผู้ที่กระทำยังไม่ได้ตระหนักถึงความผิดเหล่านี้แต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายเอาผิดในเรื่องดังกล่าวโดยตรง โดยเฉพาะการกำหนดความผิดดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 และยังมีการสอนผู้ที่เข้ามาทำธุรกิจรุ่นหลังให้ใช้วิธีการเหล่านี้ในการทำธุรกิจด้วย ทำให้ปัญหานี้ยังคงพบเห็นได้ตามเว็บไซต์ทั่วไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นความยากลำบากของเจ้าหน้าที่รัฐในการติดตามปราบปรามให้หมดไป

4.3 วิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

จากการศึกษา พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่าแม้กฎหมายจะกำหนดความคุ้มครองผู้บริโภคไว้แล้วในระดับหนึ่งแต่ผู้บริโภคก็ยังไม่ได้รับความคุ้มครองหรือได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควรเช่นยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการขอจดทะเบียนผู้ประกอบการขายตรงหรือตลาดแบบตรงให้ชัดเจนยังไม่มีการรับผิดในกรณีที่มีผู้นำยอสินหรือให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคการเยียวยาผู้บริโภคในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายอันเกิดจากที่ผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้รวมทั้งยังขาดกระบวนการตรวจสอบการประกอบการที่เข้มงวด

ซึ่งประเด็นปัญหาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มีรายละเอียดดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการขอจดทะเบียนผู้ประกอบการ

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอจดทะเบียนผู้ประกอบการขายตรงหรือตลาดแบบตรงให้ชัดเจนโดยกำหนดแต่เพียงให้ผู้ประกอบการขายตรงหรือผู้ประกอบการตลาดแบบตรงต้องมายื่นคำขอจดทะเบียนการประกอบการขายตรงหรือตลาดแบบตรงต่อนายทะเบียนก่อนจึงจะประกอบธุรกิจได้ (มาตรา 20 มาตรา 27 มาตรา 38) โดยนายทะเบียนจะพิจารณาคำขอจดทะเบียนว่าอย่างน้อยต้องมีรายการเกี่ยวกับชื่อและภูมิลำเนาของผู้ประกอบการขายตรงหรือผู้ประกอบการตลาดแบบตรงประเภทหรือชนิดของสินค้าหรือบริการและวิธีการขายสินค้าหรือบริการ (มาตรา 39) และตรวจสอบเฉพาะเรื่องแผนการจ่ายผลตอบแทนว่าต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนสินค้าหรือบริการมีลักษณะตรงตามที่ได้มีการสื่อสารข้อมูลเพื่อเสนอขายและสัญญาที่มีรายการถูกต้องและครบถ้วนตามที่คณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรงประกาศกำหนด (มาตรา 41) แต่มิได้กำหนดคุณสมบัติและคุณลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะประกอบ

ธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรงจึงทำให้ที่ผ่านมาผู้ประกอบการทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลสามารถเข้ามาประกอบธุรกิจนี้ได้อย่างง่ายดายซึ่งข้อดีก็คือเป็นการเปิดกว้างแก่ผู้ที่สนใจในการประกอบธุรกิจแม้มีทุนทรัพย์น้อยก็สามารถเข้ามาประกอบธุรกิจนี้ได้โดยไม่จำกัดแต่ข้อเสียก็คือกลายเป็นช่องทางให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กเมื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคแล้วอาจไม่สามารถเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายได้ทั้งหมดหรือเมื่อไม่มีการตรวจสอบคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเข้ามาประกอบธุรกิจนี้จึงอาจทำให้ได้ผู้ประกอบการที่ไม่มีคุณภาพที่เข้ามาประกอบธุรกิจหลอกลวงเอาเงินของประชาชนหรือขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพซึ่งในกฎหมายบางประเทศจะกำหนดให้ผู้ประกอบการขายตรงต้องเป็นบริษัทเท่านั้น

2) ปัญหาความรับผิดชอบของผู้จำหน่ายอิสระก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค

จากการศึกษาพบว่า คำนิยามคำว่า “ขายตรง” ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มีความหมายว่าการทำตลาดสินค้าหรือบริการในลักษณะของการนำเสนอขายต่อผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภคหรือของผู้อื่นหรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานที่ประกอบการค้าเป็นปกติธุระโดยผ่านตัวแทนขายตรงหรือผู้จำหน่ายอิสระชั้นเดียวหรือหลายชั้นและบทนิยามคำว่า “ผู้จำหน่ายอิสระ” ตามมาตรา 3 ได้ให้ความหมายว่าบุคคลที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือบริการจากผู้ประกอบการขายตรงและนำสินค้าหรือบริการดังกล่าวไปเสนอขายตรงต่อผู้บริโภคดังนั้นในการเสนอขายสินค้าหรือบริการต่อผู้บริโภคในกรณีที่เป็นการขายตรงจึงต้องเสนอขายผ่านตัวแทนขายตรงหรือผู้จำหน่ายอิสระเท่านั้นซึ่งในกรณีของตัวแทนขายตรงจะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบในตัวสินค้าหรือบริการเนื่องจากการขายโดยได้รับมอบอำนาจจากผู้ประกอบการขายตรงหากเกิดความเสียหายผู้ประกอบการขายตรงก็ย่อมต้องรับผิดชอบแต่ในกรณีการเสนอขายโดยผู้จำหน่ายอิสระซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นแล้วหากมีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นกับตัวสินค้าพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ยังมีได้บัญญัติรองรับในกรณีเรื่องความรับผิดชอบระหว่างผู้จำหน่ายอิสระกับผู้บริโภคไว้แต่อย่างไรจะมีเพียงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเลิกสัญญาของผู้บริโภคตามมาตรา 33 และมาตรา 34 และสิทธิในการที่ผู้บริโภคได้รับเงินคืนกรณีที่ได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาตามมาตรา 36 รวมทั้งบทบัญญัติเรื่องการทำสัญญาระหว่างผู้จำหน่ายอิสระกับผู้ประกอบการขายตรงตามมาตรา 23 การนำสินค้าหรือบริการไปเสนอขายตรงต่อผู้บริโภคผู้จำหน่ายอิสระต้องดำเนินการตามเงื่อนไขและแผนการขายที่ผู้ประกอบการขายตรงกำหนดตามมาตรา 24 และสิทธิคืนสินค้าของผู้จำหน่ายอิสระตามมาตรา 25 เท่านั้นในกรณีที่สินค้ามีความชำรุดบกพร่องผู้ประกอบการขายตรงมักจะอ้างว่าตนได้โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้แก่ผู้จำหน่ายอิสระไปแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือผู้จำหน่ายอิสระก็จะผลักภาระความรับผิดชอบไปยังผู้ประกอบการขายตรงโดยอ้างความชำรุด

บกพร่องของสินค้านั้นเกิดจากกระบวนการผลิตของผู้ประกอบธุรกิจขายตรงจึงต้องไปเรียกร้องกับ ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงทั้งที่ในความเป็นจริงความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นอาจเกิดจาก กระบวนการผลิตของผู้ประกอบธุรกิจขายตรงเองตั้งแต่แรกหรืออาจเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ผู้ จำหน่ายอิสระได้ก่อตั้งขึ้นจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้จำหน่ายอิสระตามพระราชบัญญัติขายตรง และตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ก็ได้

3) ปัญหาการเยียวยาผู้บริโภคในกรณีที่ได้รับการเสียหายอันเกิดจากการที่ผู้ประกอบ ธุรกิจขายตรงไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มิได้มี บทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจไว้ให้ชัดเจนและรัดกุมครั้นเมื่อเกิดความเสียหาย กับผู้บริโภคจึงไม่สามารถเยียวยาเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในกรณีที่ได้รับการเสียหายได้อย่างเต็มที่ โดยพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรงพ.ศ. 2545 กำหนดแต่เพียงในกรณีที่ผู้บริโภคใช้สิทธิ เลิกสัญญาภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับสินค้าหรือบริการและคืนสินค้าตามมาตรา 33 และมาตรา 34 ให้ผู้ประกอบธุรกิจคืนเงินค่าสินค้าหรือบริการนั้นตามมาตรา 36 หากผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 36 ก็กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระเบี้ยปรับตามอัตราที่คณะกรรมการขายตรงและ ตลาดแบบตรงประกาศกำหนดแก่ผู้บริโภคแต่มิได้กำหนดเรื่องการเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคในกรณี ที่เกิน 7 วัน

4) ปัญหาเรื่องหน้าที่การจัดทำเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการ

จากการศึกษาพบว่า ในการซื้อขายสินค้าหรือบริการตามพระราชบัญญัติขายตรงและ ตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้บริโภคควรจะต้องได้รับพร้อมกับสินค้าหรือ บริการคือเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการ ซึ่งมาตรา 30 ได้กำหนดให้ผู้จำหน่ายอิสระตัวแทน ขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงมีหน้าที่ส่งมอบเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการ ให้แก่ผู้บริโภค โดยเอกสารดังกล่าวต้องมีข้อความภาษาไทยที่อ่านเข้าใจง่ายโดยระบุชื่อผู้ซื้อและผู้ขายวันที่ซื้อขายและวันที่ส่งมอบสินค้าหรือบริการรวมทั้งสิทธิของผู้บริโภคในการเลิกสัญญา ซึ่งสิทธิเลิกสัญญาดังกล่าวต้องกำหนดด้วยตัวอักษรที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไปและมาตรา 31 ได้กำหนดให้เอกสารดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีกำหนดเวลาสถานที่และวิธีการในการชำระหนี้ สถานที่และวิธีการในการส่งมอบสินค้าหรือบริการวิธีการเลิกสัญญาวิธีการคืนสินค้าการรับประกัน สินค้าและการเปลี่ยนสินค้าในกรณีมีความชำรุดบกพร่องและมาตรา 32 ยังกำหนดว่าหากในการซื้อ ขายสินค้าหรือบริการใดที่ผู้จำหน่ายอิสระตัวแทนขายตรงหรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงไม่ได้ จัดให้มีเอกสารซื้อขายที่มีรายละเอียดตามมาตรา 30 หรือมาตรา 31 ย่อมไม่มีผลผูกพันผู้บริโภค

จากบทบัญญัติดังกล่าวมีปัญหาในทางปฏิบัติว่าใครเป็นผู้มีหน้าที่จัดทำเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจขายตรงและผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรงหรือผู้ประกอบการธุรกิจตลาดแบบตรงและจะต้องส่งมอบเอกสารดังกล่าวเมื่อใดความไม่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวนี้ทำให้เกิดกรณีที่ผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรงได้ส่งมอบเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคโดยที่เอกสารดังกล่าวมิได้จัดทำขึ้นโดยผู้ประกอบการธุรกิจขายตรงอันเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจขายตรงปฏิเสธความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคหรือไม่ส่งเอกสารการซื้อขายพร้อมกับสินค้าหรือบริการทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในการซื้อสินค้าหรือบริการ

5) ปัญหากระบวนการตรวจสอบการประกอบธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ยังขาดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการประกอบธุรกิจเพื่อให้นายทะเบียนได้ทราบความเป็นไปในการประกอบธุรกิจและเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคหากมีกรณีที่ต้องการติดต่อกับผู้ประกอบการธุรกิจ เช่น การไม่แจ้งให้นายทะเบียนทราบเมื่อมีการย้ายสำนักงาน และการไม่ส่งรายงานเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจต่อนายทะเบียน รวมทั้งยังขาดหลักเกณฑ์การโอนกิจการและการเลิกประกอบธุรกิจซึ่งที่ผ่านมาเมื่อมีการโอนหรือเลิกกิจการผู้ประกอบการธุรกิจมักจะเลิกบริษัทหรือปิดกิจการไปโดยไม่แจ้งให้นายทะเบียนทราบทำให้ไม่สามารถตรวจสอบบัญชีและบางครั้งมีกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจยังไม่ได้ดำเนินการตามที่ตนต้องมีความผูกพันต่อผู้บริโภค เช่น สินค้าที่ผู้บริโภคซื้อไปยังอยู่ในระยะเวลาประกัน ซึ่งผู้ประกอบการยังมีหน้าที่ต้องซ่อมแซมหรือให้บริการอื่นใดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการนั้นหรืออยู่ระหว่างขั้นตอนการรับคืนสินค้า และเงินค่าสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 33 มาตรา 34 และมาตรา 36 เป็นต้น

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเกี่ยวกับกรณีธุรกิจเครือข่ายเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน⁵ ถ้าการกระทำความผิด ตาม มาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชนหรือด้วยการปกปิด ความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชนผู้กระทำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

⁵ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542. มาตรา 3 (3).

ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในวรรคแรกต้องด้วยลักษณะดังกล่าวในมาตรา 342 อนุมาตราหนึ่งอนุมาตราใดผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปีและปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า การกระทำความผิดที่จะเข้ากรณีเป็นการฉ้อโกงประชาชนนั้น ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ ดังนี้

1) การที่จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนหรือไม่นั้น ไม่ได้ถือเอาจำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงว่ามีมากน้อย แต่ถือเอาเจตนาแสดงข้อความ เป็นเท็จต่อประชาชนเป็นสำคัญโดยจะพิจารณาจากวิธีการในการหลอกลวง จำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงประกอบ โดยต้องเป็นการหลอกลวงบุคคลต่างๆ ตามวาระและสถานที่โดยไม่จำกัดบุคคลแม้แสดงต่อผู้เสียหายบางคน แต่ทำให้ประชาชนทั่วไปหลงเชื่อตามคำหลอกลวง แล้วได้ไปจากทรัพย์สินของผู้ที่ถูกหลอกลวง ก็เป็นการฉ้อโกงประชาชนแล้ว

2) ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนไม่จำเป็นที่จะต้องกระทำต่อผู้เสียหายแต่ละคนด้วยตัวเองตั้งแต่ต้นทุกครั้ง เพียงแต่หลอกลวงประชาชนเป็นครั้งคราวๆ ไปก็เป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนได้ เพียงแต่จำเลยต้องแสดงข้อความข้อสำคัญที่หลอกลวงให้ผู้เสียหายโดยทั่วไปหลงเชื่อเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว ความผิดสำเร็จอยู่ที่การกระทำนั้นเป็นเหตุให้คนหรือบุคคลอื่นได้เงินไปจากประชาชนถูกหลอกลวง เท่านั้นก็เพียงพอแล้ว

3) การหลอกลวงผู้เสียหาย แล้วได้เงินจากผู้เสียหายไป เป็นความผิดหลายกรรมตามจำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงจนผู้เสียหายแต่ละรายมอมอบเงินให้อันเป็นความผิดฐานกั๊ยมเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน การกระทำดังกล่าวหาใช่เป็นการกระทำความผิดเดียวไม่

4) จะเป็นการผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรมย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะการกระทำที่มีเจตนามุ่งกระทำเพื่อให้เกิดผลต่อผู้เสียหายหรือประชาชนเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง ไม่ได้พิจารณาจากจำนวนผู้เสียหายหรือประชาชนที่ถูกหลอกลวงแต่ละคนเพียงอย่างเดียว

5) การพิจารณาจำนวนคนที่ถูกหลอกลวงไม่ได้ดูเพียงจำนวนคนที่มาแจ้งความร้องทุกข์เท่านั้น อาจพิจารณาจากหลักฐานอื่นเช่นหลักฐานที่ผู้เสียหายอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้มาแจ้งความร้องทุกข์เพราะสามารถตกลงกันได้ จึงมีเพียงบันทึกตกลงชดใช้ค่าเสียหาย หลักฐานเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ในการหลอกลวง และจำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงนำมาประกอบจำนวนผู้เสียหายที่มาแจ้งความร้องทุกข์ว่ามีจำนวนผู้ถูกหลอกลวงเท่าใดและถูกหลอกลวงโดยวิธีใด

6) ลักษณะการชักชวนที่จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงนั้นต้องเป็นการชักชวนประชาชนโดยทั่วไปมิได้เจาะจงชักชวนคนใดเป็นพิเศษ หากผู้ใดปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้ก็สามารถสมัครไปทำงานได้ ขึ้นอยู่กับข้อที่ว่า จะจ่ายเงินให้ตามเงื่อนไขที่แจ้งไปหรือไม่เป็นสำคัญ

การหลอกลวงดังกล่าวจึงเป็นการหลอกลวงประชาชนให้หลงเชื่อแม้ไม่ได้ประกาศหรือแจ้งให้ผู้หลอกลวงแต่ละคนไปชักชวนต่อ แต่ลักษณะการชักชวนอย่างเดียวกัน โดยผู้ถูกชักชวนยอมบอกต่อกันได้ การกระทำจึงเป็นการฉ้อโกงประชาชน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว หากนำมาพิจารณาประกอบกับธุรกิจเครือข่ายแล้วพบว่า ธุรกิจเครือข่ายดังที่กล่าวมาในหัวข้อ 4.1, 4.2 และ 4.3 พบว่า การขายสินค้าและการหาสมาชิกส่วนใหญ่แล้ว หากพิจารณากันอย่างแท้จริง หรือพิจารณาจากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันดังที่ได้ปรากฏข่าวสารตามหน้าหนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์นั้น พบว่า การขายสินค้ามักไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน บางกรณีสินค้าไม่ได้คุณภาพหรือมาตรฐานที่ได้บอกกล่าวไว้ หรือมีการโฆษณาชวนเชื่อเกินจริง เช่น ขายยาทาแผล โฆษณาว่า 3 วันแล้วแผลจะหาย แต่ปรากฏว่าไม่เป็นอย่างที่โฆษณา ซึ่งแท้จริงกว่าแผลจะหายใช้เวลาเป็นเดือน ฯลฯ หรืออาหารเสริมบางประเภท เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ลดน้ำหนัก ควบคุมน้ำหนัก หากกินเป็นเวลา 2 เดือนแล้วน้ำหนักจะเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ลด 10 กิโลกรัมภายใน 1 เดือน ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ หากพิจารณาว่าเข้าหลักเกณฑ์การฉ้อโกงประชาชนหรือไม่ พบว่า หลักเกณฑ์ของการฉ้อโกง เพียงแต่ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้รู้ ก็ถือว่าเป็นการฉ้อโกงแล้ว ดังนั้น การขายผลิตภัณฑ์ใด ๆ ก็ตามในธุรกิจเครือข่าย หากผู้ประกอบการธุรกิจเครือข่ายมีเจตนาในการปกปิดข้อความบางอย่าง เพื่อให้เข้าใจเป็นอีกอย่าง หรือเพื่อให้รู้เฉพาะบางอย่าง ก็ถือว่าการกระทำดังกล่าวของผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายเข้าข่ายการกระทำฉ้อโกงแล้ว ในประเด็นนี้ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับประเด็นเรื่องการสมัครสมาชิกแล้วไม่มีความซับซ้อนเท่าใดนัก และเป็นที่ปรากฏโดยชัดเจนว่าเป็นความผิด

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นเกี่ยวกับการสมัครสมาชิกนั้นพบว่า โดยปกติการสมัครสมาชิกในธุรกิจเครือข่ายในปัจจุบันมีวิธีการที่หลากหลาย แต่ที่พบบ่อยที่สุดจะเป็นการชักชวนคนรู้จักให้เข้ามาในวงการธุรกิจเครือข่าย โดยเริ่มแรกเกิดจากการชักชวนให้มาฟังอบรม ซึ่งการอบรมนั้นส่วนใหญ่จะมีวิทยากรหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจเครือข่ายนั้นมาเล่าหรือแชร์ประสบการณ์เกี่ยวกับการมาเป็นสมาชิกให้ผู้สนใจฟัง ซึ่งการเล่าประสบการณ์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นการพูดโน้มน้าวว่าทำธุรกิจดังกล่าวแล้วจะรวย ไม่ต้องทำงานหนัก เพียงแค่หาสมาชิกเพิ่มเติมเรื่อย คุณก็จะเป็นเจ้าของกิจการได้อย่างง่ายดาย ซึ่งคนส่วนใหญ่หรือผู้ที่เข้าใจมักจะเกิดแรงจูงใจและความเชื่อในการอยากทำธุรกิจ เนื่องจากเป็นธุรกิจที่สบายไม่ต้องทำงานหนัก เพียงแค่หาสมาชิกเพิ่มเติมเรื่อยๆ หลังจากนั้น เมื่อบุคคลดังกล่าวสนใจ และได้สมาชิกแล้ว ก็จะมีการอบรมเรื่อยๆ เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการลงทุน หรือหาผู้มาลงทุน เช่น การซื้อหุ้น โดยโน้มน้าวในลักษณะที่ว่าเราจะเติบโตไปด้วยกัน หรือรวยไปด้วยกัน ซึ่งสมาชิกนั้น เมื่อได้เข้าไปในวงการธุรกิจเครือข่ายมักเกิดแนวคิดว่าอยากรวย แต่ไม่ยอมทำงานหนัก อยากเป็นหัวหน้า แต่ไม่ยอมเริ่มต้นจากการเป็น

ลูกน้องเรียนรู้งานก่อน ในละปีๆ จึงมีผู้สนใจในธุรกิจดังกล่าว และมีการสมัครสมาชิกอย่างต่อเนื่อง บางคนถึงขั้นลงทุนซื้อหุ้นในบริษัทนั้นเป็นหลายสิบล้าน เพื่อที่ตนจะได้รวยไวๆ ผลลัพธ์ออกมาคือ เมื่อธุรกิจเครือข่ายดังกล่าวได้เงินทุนหรือไม่เงินจำนวนที่มากพอแล้ว มักจะมีการปิดตัวลง โดยอ้างเหตุผลต่างๆ เช่น ธุรกิจประสบปัญหาขาดทุน จึงต้องปิดกิจการ หรือผู้บริหารลาออกไปทำธุรกิจอื่น ฯลฯ ประเด็นว่า หากจะมาร้องเรียนเพื่อขอทุนคืน หรือค่าเสียหายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการนำเงินจ่ายก่อนเพื่อให้ได้สินค้า หรือการสมัครสมาชิก หรือลงทุนใดๆ ในธุรกิจเครือข่ายนั้น ด้วยการใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เอาผิดแก่ผู้บริหาร หรือผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายได้หรือไม่

ในประเด็นดังกล่าว หากพิจารณากฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินพบว่า กฎหมายดังกล่าวเน้นในเรื่องของการฉ้อโกง ซึ่งหากพิจารณาข้อเท็จจริงพบว่า ในเรื่องของการสมัครสมาชิก ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายเพียงแต่โน้มน้าวให้คนที่สนใจมาสมัครสมาชิก และจัดอบรมไม่เก็บเงินใดๆ เพื่อให้คนที่สนใจมาฟัง ซึ่งผู้สนใจส่วนใหญ่มักจะรู้ข้อเท็จจริง หรือบางรายรู้ความจริงอยู่แล้วว่าธุรกิจลักษณะแบบนี้มักไม่ใช่อะไรที่โฆษณาชวนเชื่อ แต่เนื่องจากคนเกิดความโลภ หรืออยากเสี่ยง คิดว่าน่าจะมีความเป็นไปได้ จึงเป็นที่มาของคำว่า รู้ข้อเท็จจริง แต่ยังไม่สมัครใจที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกในธุรกิจเครือข่าย ประเด็นว่า บุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ และสามารถเอาผิดผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายในลักษณะดังกล่าวตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้หรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ด้วยสมาชิกสมัครใจสมัครสมาชิกเอง ไม่ได้ถูกหลอกลวง และบางรายรู้ความจริงอยู่แล้วว่าธุรกิจมีความเสี่ยง ก็ยังสมัครใจเอง นอกจากนั้น ผู้ประกอบธุรกิจก็ไม่ได้ปกปิดข้อความจริงใดๆ มีเพียงแต่การโฆษณาชวนเชื่อว่าการทำธุรกิจนี้แล้วรวย ดังนั้น ในกรณีนี้จึงพบว่าในกรณีนี้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไม่สามารถเอาผิดแก่ผู้ประกอบธุรกิจเครือข่ายได้ ซึ่งส่งผลเสียหายแก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีธุรกิจประเภทดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ในแต่ละปีๆ มีการสูญเงินให้กับธุรกิจดังกล่าวปีละหลายสิบล้าน

ในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เห็นได้ว่า ประเทศดังกล่าวได้มีความเข้มงวดในเรื่องของการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเป็นอย่างมาก ดังที่ได้ปรากฏกฎหมายออกมาหลายๆ ฉบับ เพื่อป้องกันเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน ดังที่ได้กล่าวมาในหัวข้อ 3.1 ซึ่งในเรื่องของธุรกิจเครือข่ายนั้น หากพิจารณาหลักเกณฑ์การฉ้อโกงตามกฎหมายอาญาของประเทศอังกฤษ แล้วพบว่า กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้การกระทำใดที่มีลักษณะเป็นการหลอกลวง แสดงข้อความอันเป็นเท็จ เป็นความผิดฐานฉ้อโกงแล้ว และกำหนดให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ อันถือว่าความผิดในเรื่องนั้นเป็นอาชญากรรมสูง ดังนั้น เพียงแค่ผู้ประกอบธุรกิจมีเจตนาใน

การหลอกลวงให้มีการสมัครสมาชิก การกระทำดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการกระทำความผิดที่เข้าข่าย
ข้อ โกงตามกฎหมายอาญาแล้ว

นอกจากนั้น ประเทศอังกฤษได้มี Money Laundering Regulation 1993 ซึ่งเป็นระเบียบ
ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้กำหนดให้สถาบันการเงินเกือบทั้งหมดและบุคคล
อื่นตามกฎหมายกำหนดต้องมีการจัดตั้งระบบเพื่อต่อต้านการฟอกเงินและหากมีการฝ่าฝืนระเบียบ
ดังกล่าวถือว่าเป็นความผิดทางอาญาไม่ว่าจะมีการฟอกเงินจริงในสถาบันการเงินนั้นหรือไม่ก็ตาม
ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจใดก็ตาม หากเข้าข่ายได้เงินมาโดยไม่ชอบ หรือมีรายได้มากผิดปกติ
ย่อมเข้าข่ายที่จะใช้ระเบียบดังกล่าวในการตรวจสอบเส้นทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจดังกล่าวได้
เนื่องจากระเบียบดังกล่าวให้อำนาจและหน้าที่ของสถาบันการเงินในการต่อต้านการฟอกเงินที่
สถาบันการเงินและผู้ที่ถูกกฎหมายกำหนดมีหน้าที่ 5 ประการ ได้แก่

1) จัดให้มีการควบคุมในการติดต่อและการสื่อสารตามสมควรเพื่อป้องกันหรือยับยั้ง
การฟอกเงิน

2) การตรวจสอบธุรกรรมซึ่งอาจเป็นการฟอกเงิน

3) การเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นการบ่งชี้ตัวตนของลูกค้า

4) การรายงานเกี่ยวกับตัวตนของลูกค้าหรือความสงสัยว่าอาจมีการฟอกเงินและ

5) การให้ความรู้และการฝึกฝนอบรมพนักงานเกี่ยวกับการต่อต้านการฟอกเงิน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของ
ประเทศอังกฤษ เป็นกฎหมายที่มีความเข้มงวดมากในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ
ธุรกิจฟอกเงิน เพราะนอกจากจะมีกฎหมายที่เข้มงวด ยังมีกฎหมายระเบียบที่เปิดให้สถาบันการเงิน
มีอำนาจในการตรวจสอบช่องทางทางการเงินที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบได้อีกด้วย

ประเทศออสเตรเลียเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการป้องกันและ
ปราบปรามการฟอกเงินเหมือนดังเช่นประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ดังจะเห็นได้จาก เครีรัฐ
ออสเตรเลีย มีกฎหมาย Cash Transaction Report Act 1988-CTR Act ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน แต่เนื่องจากมีความจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายและ
การดำเนินการของหน่วยงานกลาง ในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น จึงได้มีการพัฒนากฎหมายซึ่งกฎหมาย Cash Transaction Report Act 1988 ได้ปรับปรุงแก้ไข
และเปลี่ยนชื่อเป็น Financial Transaction Reports Act 1988-FTR Act กฎหมาย Cash Transaction
Report Act 1988 ได้กำหนดให้มีหน่วยงาน Cash Transaction Report Agency (CTRA) โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือการสืบสวนสอบสวนผู้หลบเลี่ยงภาษีและผู้กระทำความผิดซึ่งนำเงิน
รายได้จากอาชญากรรมเข้าสู่ระบบการเงิน นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการติดตาม

แหล่งที่มาของรายได้จากอาชญากรรมและการให้รายงานการโอนเงินสด อย่างไรก็ตาม ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม CTR Act โดยขยายให้การรายงานรวมไปถึงคำสั่งให้โอนเงินระหว่างประเทศ (International Funds Transfer Instruction - IFTI) ทั้งนี้ โดยกำหนดว่าเป็นคำสั่งเพื่อการโอนเงินเข้าสู่หรือออกจากเครื่องรัฐออสเตรเลียโดยทางไฟฟ้าหรือทางโทรเลข ซึ่งการเพิ่มอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน CTRA เช่นนี้ เป็นผลให้มีการเปลี่ยนชื่อของ CTRA ใหม่โดยกลายมาเป็น Austrac ในที่สุดส่งผลให้หากมีคดีหรือประเด็นที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการฟอกเงิน กฎหมายฉบับดังกล่าวจะสามารถเอาผิดแก่บุคคลหรือผู้ประกอบการที่เข้าข่ายฟอกเงินได้ โดยอาศัยการหาข้อมูลจากช่องทางโอนเงินหรือผ่านสถาบันการเงินได้

ประเด็นว่า กรณีของธุรกิจเครือข่าย ถือว่าเป็นการกระทำที่เข้าข่ายการฟอกเงินตามกฎหมายของเครื่องรัฐออสเตรเลียหรือไม่ เห็นได้ว่า ธุรกิจเครือข่ายถือเป็นหนึ่งในธุรกิจที่เข้าข่ายการฟอกเงินตามที่กฎหมายของเครื่องรัฐออสเตรเลียได้กำหนดไว้ เนื่องจากธุรกิจดังกล่าว ระบบการเงินมีการหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา และในวงเงินที่สูง นอกจากนี้ การประกอบธุรกิจดังกล่าว ยังเป็นการชวนเชื่อ ให้มาลงทุน เช่น ลงหุ้น ทำให้บุคคลหลายคนหลงเชื่อและนำเงินมาลงทุนในจำนวนที่สูงเพื่อหวังว่าจะได้กำไรในภายภาคหน้า จึงเข้าข่ายการถูกหลอกลวง เนื่องจากเชื่อในคำโฆษณาชวนเชื่อ ฉะนั้น ประเด็นว่า เพียงใดถึงเข้าข่ายที่กฎหมายฟอกเงินฉบับดังกล่าวกำหนดไว้ เห็นได้ว่า กรณีนี้ หากธุรกิจดังกล่าวเข้าข่ายหลอกลวง และมีการผิดปกติไม่รายงานข้อมูลทางการเงิน ก็เข้าข่ายความผิดดังกล่าวแล้ว

4.5 วิเคราะห์ปัญหาการนำความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาใช้บังคับกับธุรกิจเครือข่าย

1) ปัญหาเกี่ยวกับการนำความผิดมูลฐานข้อโกงประชาชนมาใช้บังคับกับธุรกิจเครือข่าย

หากพิจารณาจากความผิดฐานมูลฐาน 25 มูลฐานความผิดนี้ จะเห็นได้ว่า การกำหนดความผิดฐานของประเทศไทยนั้น เป็นการกำหนดความผิดอาญาที่จะเป็นความมูลฐานไว้อย่างชัดเจน โดยการระบุประเภทหรือความผิดฐานไว้ และความผิดมูลฐานทั้ง 25 มูลฐานนั้น ส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยจะมุ่งเน้นความผิดมูลฐานที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นหลักประกันและเป็นความผิดสามารถนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในแต่ละคราวมาสนับสนุนการกระทำความผิดอาญาอื่นๆ ได้เป็นวงจรอาชญากรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจหรือการประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมายนำไปสู่รายได้มหาศาล

สาเหตุเนื่องมาจาก โดยทั่วไปแล้วธุรกิจที่ผิดกฎหมายจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอื่นๆ เช่น การลักลอบการหนีภาษี ซึ่งการประกอบธุรกิจที่ผิดกฎหมายที่ครบวงจรเช่นนี้ เนื่องจากมีผู้หนุนหลังที่ผู้มีอิทธิพลระดับสูงในสังคม ทำให้การป้องกันและปราบปรามไม่สามารถสาวไปถึงผู้บงการได้ อันทำให้อาชญากรรมต่างๆ ยังคงมีอยู่ในสังคม และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะผลกระทบในทางแง่ลบหรือแง่บวก นอกจากนั้นธุรกิจที่ผิดกฎหมายต่างๆ ยังทำให้มีรายได้เป็นจำนวนมาก โดยที่ธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่อาจทัดเทียมได้ ซึ่งรายได้นี้จำนวนมากอาจนำมาหมุนเวียน เป็นต้น ทูนในการกระทำความผิดครั้งใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการขยายฐานของรายได้ อันนำไปสู่การสร้างอำนาจในการก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจ โดยอันตรายที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจนั้น คือ การก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันและสามารถทำให้ผู้มีเงินสกปรกมีโอกาสเข้ามาช่วงชิงทรัพยากรไปมากกว่าคนอื่น และยังมีส่วนทำให้การดำเนินนโยบายรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทำได้ยากขึ้น และทำให้ไม่สามารถประเมินสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศได้ เนื่องจากกิจการต่างๆ ที่ผิดกฎหมายไม่มีการขยายเสถียรภาพให้แก่ภาครัฐและไม่มีตัวเลขที่แสดงความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของอาชญากร จึงทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ นักลงทุนทั้งในและนอกประเทศขาดความมั่นใจที่จะระดมทุนเข้ามาหมุนเวียนในประเทศ

การที่กำหนดความผิดมูลฐานในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินขึ้น เนื่องจากจากการกระทำความผิดฐานฟอกเงินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการฟอกเงินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน และมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะใช้เฉพาะกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐานเท่านั้น หากไม่ใช่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้ว จะใช้มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งต่อทรัพย์สินนั้นไม่ได้ ซึ่งการฟอกเงินนั้น ถือเป็นหนึ่งในธุรกิจที่ผิดกฎหมาย อาจกระทำโดยผ่านกระบวนการเครือข่ายต่อเนื่องของกิจการที่ผิดกฎหมายประเภทหนึ่ง ไปสู่เครือข่ายที่ผิดกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง โดยที่อาชญากรรมดังกล่าวสร้างรายได้ให้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นจำนวนมากมหาศาลเพื่อนำไปฟอกเงินเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย และอาชญากรก็จะนำเงินที่ได้เหล่านั้นไปใช้เป็นต้นทุนในการกระทำความผิดในครั้งต่อไป กลายเป็นวงจรอาชญากรรมที่ยากยิ่งต่อการป้องกันและปราบปราม นอกจากนั้น อาจนำเงินที่ได้ดังกล่าวไปใช้เพื่อเป็นต้นทุนสนับสนุนในการกระทำความผิดอื่นได้อีกเช่นกัน ทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการนำเงินนอกระบบที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรมไปใช้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินเป็นการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติอย่างมหาศาล รัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินการป้องกันและปราบปราม และในประการสำคัญถือว่าความผิดมูลฐานนั้นเปรียบเสมือนสะพานการบังคับใช้กฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตกับธุรกิจที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากรัฐกำหนดความผิดมูลฐานให้มีจำนวนที่มากขึ้นกว่าในปัจจุบันที่เป็นอยู่จะเท่ากับว่าเป็นการขยายอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่าย โดยการใช้วิธีการระดมเงินด้วยการสมัครสมาชิกหรือวิธีอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและมีความเป็นไปได้แน่นอนว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะนำเงินที่ได้มากระทำความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายให้กลายเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อนำมาใช้เป็นต้นทุนในการประกอบอาชญากรรมต่อไป อันจะสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติไม่มีวันสิ้นสุด ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเพิ่มความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายให้เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

2) วิเคราะห์ปัญหาการปราบปรามไม่ให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากธุรกิจเครือข่าย

เทคโนโลยีปัจจุบันนี้มีการพัฒนาการที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบเทคนิควิธีการ และความร้ายแรงของประกอบอาชญากรรม จากอาชญากรรมธรรมดามีการพัฒนาไปสู่การประกอบอาชญากรรม มีความสลับซับซ้อนมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ใช้เทคนิคขั้นสูง มีวิธีการทำลายพยานหลักฐานที่แนบเนียน เพื่อให้ยากแก่สืบหาต้นตอของการกระทำความผิด และมุ่งผลตอบแทนมูลค่ามหาศาล เพื่อนำนั้นมาเป็นต้นทุนในการกระทำความผิดอื่นๆ ต่อไป

นอกจากนี้ กฎหมายที่ใช้บังคับยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัว เนื่องจากบทลงโทษอาจไม่เหมาะสมกับการกระทำความผิด ดังนั้น จึงมีการนำเอามาตรการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามฟอกเงินมาใช้กับองค์การอาชญากรรมเพื่อทำลายจรรยาบรรณของอาชญากรรมและมีการนำหลักเกณฑ์การลงโทษผู้สมคบกันเพื่อการกระทำความผิดมาใช้บังคับ รวมทั้งมีการขยายหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานให้กว้างขึ้นและมีการนำเอามาตรการพิเศษต่างๆ มาใช้เพื่อเข้าถึงข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆ ในการกระทำความผิดให้มากขึ้น ดังนั้น ในการกำหนดความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จึงมุ่งกำหนดผิดที่เป็นการกระทำที่สลับซับซ้อนยากแก่การปราบปรามเป็นลักษณะของการกระทำความผิดอาญาที่กำหนดให้เป็นความผิดมูลฐาน ทั้งเพื่อให้เกิดความชัดเจน

ในการนำเอามาตรการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามฟอกเงินมาใช้บังคับการกระทำความผิดที่มีลักษณะดังกล่าว

ความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายก็เป็นอาชญากรรมที่มีลักษณะคล้ายกับช้อนยาแก่การปราบปราม ทั้งนี้ความยากในการปราบปรามอาชญากรรม คือ ปัญหาเรื่องของความร่วมมือ เพราะในขณะที่เจ้าพนักงานต้องการได้ข้อเท็จจริงและเอกสารจากผู้เสียหายมาประกอบเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด แต่ผู้เสียหายใหญ่มักไม่ให้ความร่วมมือแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพราะเหตุที่ตนเป็นผู้เสียหายจากการถูกลอกหลวง จนทำให้เสียทรัพย์สินไป จึงมีความหวังที่จะได้เงินคืน จึงไม่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เพราะทราบว่าหากมีการจับกุมบริษัทที่ประกอบธุรกิจเครือข่ายแล้ว โอกาสที่ตนจะได้เงินคืนย่อมมีน้อย นอกจากนั้น สาเหตุของการไม่ให้ความร่วมมืออาจสืบเนื่องมาจากตัวผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อ อาจมีฐานะเป็นผู้กระทำความผิดด้วย เพราะอาจเป็นผู้ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมในธุรกิจเครือข่าย เช่น การเป็นแม่ทิม หรือหัวหน้าสาย ซึ่งเป็นลักษณะแชร์ลูกโซ่มักจะใช้เหยื่อไปหลอกเหยื่ออีกทีหนึ่ง การขัดทอดจึงมักจะขัดทอดไปสู่เหยื่อที่ใกล้ที่สุด ผู้เสียหายอาจเกรงว่าตนจะตกเป็นผู้ต้องหา จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้เสียหายส่วนใหญ่จะใช้วิธีหลบเลี่ยงไม่มาพบ ไม่มาให้ปากคำ ซึ่งทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ยากขึ้น

นอกจากนั้น ยังพบว่าในการดำเนินคดีธุรกิจเครือข่าย มักจะเกี่ยวข้องกับเอกสารจำนวนมากมีทั้งเอกสารประกอบการสมัครเป็นสมาชิกหรือสมัครเข้าร่วมลงทุน เอกสารทางการบัญชี หลักฐานการเป็นสมาชิกและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานต้องใช้เวลานานที่จะคัดแยกเอกสารและต้องใช้เวลาในการตรวจพิสูจน์ อีกทั้งมีการทำลายพยานหลักฐานอย่างรวดเร็ว ทำให้สาวไปถึงตัวผู้บงการได้ยาก ทำให้การดำเนินคดีล่าช้า ไม่ทันต่อการปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้

3) วิเคราะห์การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

ในปัจจุบันมีการบันทึกความตกลงร่วมกันในการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติชายตรงและตลาดชายตรง พ.ศ. 2545 ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ลงวันที่ 6 ธันวาคม 2550 ซึ่งกำหนดบทบาทในการสนับสนุนความร่วมมือของหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันระหว่างพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยชายตรงและตลาดชายตรงในการตรวจ ค้น ยึดอายัดหรือดำเนินการต่างๆ แต่ต้องเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติชายตรง

และตลาดขายตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 19 และจะต้องเป็นกรณีที่มีความผิดนั้นเข้าข่ายเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ด้วย สำนักงาน ปปง. จึงจะสนับสนุนความร่วมมือการปฏิบัติงานตามบันทึกข้อตกลง ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวจากการที่ความผิดเกี่ยวกับการระดมเครือข่ายตามมาตรา 19 นั้น ไม่ใช่ความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สำนักงาน ปปง. จึงไม่อาจเข้ามาดำเนินการใดๆ ได้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเทศไทยควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับความผิดธุรกิจเครือข่าย โดยกำหนดให้เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพราะเป็นความผิดที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการฉ้อโกงประชาชน ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดนั้น ใกล้เคียงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องจำนวนผู้กระทำความผิด จำนวนผู้เสียหาย มูลค่าความเสียหาย และผลกระทบที่เกิดขึ้น

ซึ่งในประเด็นนี้ หากเปรียบเทียบกฎหมายที่ใช้ระบบซีวิลลอว์นั้น จะเห็นได้ว่าประเทศที่ได้นำมาศึกษา โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งสองประเทศต่างกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายเป็นมูลฐานความผิดตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งกฎหมายของทั้งสองประเทศดังกล่าวนี้มีรายละเอียดดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมาย The Penal Code Japan 1907 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายมีลักษณะเป็นความผิดตามมูลฐานความผิดฐานฉ้อโกง และสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่าย เป็นความผิดมูลฐานความผิดฉ้อโกงตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไว้ โดยกำหนดว่าความผิดดังกล่าวต้องมีลักษณะตามกฎหมายอาญา Criminal Law of the People's Republic of China จากหลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวส่งผลให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่อง

3) วิเคราะห์ปัญหาการให้ได้มาซึ่งเงินที่ได้ไปจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่าย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่าย ถือเป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นภัยต่อสังคมและความมั่นคงของเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดการกระทำความผิดเป็นจำนวนมากมหาศาล ซึ่งผู้กระทำความผิดชอบที่จะได้เงินจากการกระทำความผิดผ่านกระบวนการฟอกเงินให้กลายเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผ่านการฝาก โอน หรือถอนผ่านธนาคาร เมื่อเงินเหล่านี้กลายเป็นเงินที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว อาชญากรรมเหล่านี้ก็จะใช้เงินนั้นเป็นต้นทุนในการก่ออาชญากรรมในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป ซึ่งทำให้เกิดวงจรการประกอบอาชญากรรมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้น การที่ประเทศไทยได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายเป็นความผิดตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด และการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพื่อจัดการกับเงินที่เกิดจากการประกอบอาชญากรรม ซึ่งจะส่งผลให้เป็นการทำลายแรงจูงใจและโอกาสของอาชญากรไม่ให้ประกอบอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่ออาชญากรขาดเงินทุนหมุนเวียนที่จะนำไปใช้ประกอบอาชญากรรมแล้ว หรือขาดเงินทุนที่จะนำมาบริหารธุรกิจเครือข่าย ย่อมส่งผลให้อาชญากรลดลง นอกจากนั้น จะทำให้การดำเนินคดีกับการกระทำความผิดดังกล่าวสะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้ใช้มาตรการในทางแพ่งดำเนินกับทรัพย์สิน จึงเป็นการกำหนดการระงับการพิสูจน์การได้มาซึ่งเงินหรือทรัพย์สินไปยังผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้รับประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น ซึ่งต่างจากการพิสูจน์ความผิดในทางอาญาที่กำหนดการระงับการพิสูจน์เป็นของโจทก์เท่านั้น อันส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้า ไม่มีประสิทธิภาพ และทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เพราะเมื่ออาชญากรขาดเงินทุนหมุนเวียนที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชญากรรมอื่นๆ ต่อไปและขาดเงินที่จะนำมาใช้ในการบริหารองค์กร ย่อมส่งผลให้เครือข่ายธุรกิจลดน้อยลงไป